

2. ODPOVĚDNOST ÚPLNÁ

Zdroj: kol. Nové horizonty výchovy k občanství. Olomouc 2001, z latiny: responsibilita – odpovědnost, od slova odpověď

KOMU?

Vůdci?

Svědomí?

Bohu?

Cíl

- vymezení a ujasnění kategorie odpovědnosti
- uvědomění si souvislosti mezi právy a odpovědností

Potřeby

- aktivita Pětílístek
- připravené fólie na nektar
- materiály pro žáky

Čas

90 minut

Postup

1. Volné psaní nebo pětílístek na pojem "odpovědnost" (nebo brainstorming!!!).
2. Rozbor žákovských prací.
3. Promítnu fólii graf s průniky – znalosti, dovednosti, postoje.
  - a. vyjdeme z vymezení pojmu občan
  - b. budeme uvažovat, kde se bere odpovědnost, proč vzniká?
4. Hra – Odpovědnost přijímána, dána, není
  - a. Nyní se rozdělíme do skupin (ve skupině by mělo být pět účastníků) a já vám rozdám hrací plán a obálku. Vaším úkolem bude postupně si vytahovat jednotlivé hrací lístky a pokládat je podle individuálního uvážení do tří sloupců podle toho, zda si myslíte, že stanoví odpovědnost, která je přijímána, je dána člověku, nebo vůbec není. Pokud si myslíte, že lístek patří do dvou políček, může jej položit na rozhraní. Při kladení lístků se pravidelně střídáte a nemluvíte mezi sebou.
  - b. Po rozmístění všech lístků můžete mezi sebou prodiskutovat, zda souhlasíte s tím, jak jednotlivci rozložili lístky. Můžete provést korekce po vzájemné dohodě.
  - c. Zástupce každé skupiny nám nyní sdělí, jak jste lístky rozmístili, a já vaši volbu zapíši na flip.
  - d. Nyní zhodnotíme, nakolik jsme se shodli v umístění jednotlivých kartiček. Pokud se domníváte, že bychom měli provést korekce, můžete je navrhnout a celá skupina je prodiskutuje.

- e. Shrňme nyní výsledek: Jak dalece jsme se shodli? V čem jsme se neshodli a proč?
5. Pokusme se nyní trochu podrobněji promyslet pojem odpovědnost. Navrhuj zamyslet se nad těmito otázkami (možno udělat skupinovou práci nebo brainstormingem): Rozdělím vás do pěti skupin a každá skupina se pokusí nyní v délce 5 minut prodiskutovat jednu otázku a na flip vypsát odpověď.
  - a. Kde se bere odpovědnost, z čeho vyplývá?
  - b. Za koho a zač můžeme mít odpovědnost?
  - c. Vůči komu a čemu jsme odpovědni?
  - d. Je odpovědnost vymahatelná?
  - e. Můžeme se dostat do konfliktu mezi různými odpovědnostmi?

Diskuse nad výsledky a porovnání s fóliemi, které má učitel připraveny

6. Metoda kříže

- a. Rozdělím vás do dvojic hrušky – jablka.
- b. Tato dvojice si stříhne – vítěz (hruška nebo jablko) je mluvčí.
- c. Úkol pro mluvčí: vaším úkolem je napsat 5 práv, která by měl mít jedinec ve škole a která jsou podle vás neopominutelná, a 5 odpovědností (povinností), které by měl mít doma, a jsou nezbytné.
- d. Úkol pro druhého člena: napište 5 odpovědností (povinností) ve škole a 5 práv doma. Jednotlivá práva a povinnosti pište na samostatnou kartičku.
- e. Pokud máte napsáno, vytvořte, pokud to jde, adekvátní dvojice, to znamená, ke každému právu připojte povinnost, která s tím souvisí.
- f. Nyní si vzájemně sdělíme utvořené dvojice. Já je budu psát na flip a mluvčí nám je za každou skupinu sdělí.
- g. Teď máme přehled, který jste vytvořili. Pokusme se nyní vybrat 5 nejdůležitějších jak pro školu, tak pro rodinu.

7. Shrnutí – Pětílístek

Další varianta

Situace:

OSN v současné době zřídilo pracovní komisi pro přípravu Deklarace povinností. Vy jako experti máte nabídnout řešení. Vaším úkolem nyní bude navrhnout některé články této deklarace. Pracujeme ve skupinách.

Další reflexe

Odpovědnost je vždy přijata. Jinak je to donucení. Proto předchází proces rozhodování.

Uveď příklady rozhodování

- lékař
- manažer
- učitel
- podnikatel
- sportovec

Diskuse o metodě:

- Co vás zaujalo?
- Co nového jste se dozvěděli?
- Co pro vás bylo hluchým místem?

Přijímána	Založena, dána	Není
1. Rodiče odpovídají za škody svých dětí do 18. roku	5. Sedmileté dítě odpovídá za udržování pořádku ve	9. Ministr školství je odpovědný za reformu

jejich věku.	svém pokoji.	školství.
2. Student je odpovědný za své zdraví a rozvoj.	6. Učitel občanské výchovy je povinen se vyjádřit proti případným rasistickým názorům svých žáků.	10. Občané odpovídají za rozhodnutí prezidenta, kterého si sami zvolili.
3. Vedení školy odpovídá za odbornou a morální kvalitu učitelů ve škole.	7. Třídní učitel odpovídá za čisté a slušné oblečení svých žáků.	11. Vedoucí dětského tábora odpovídá za to, aby bylo jídlo vždy chutné.
4. Spolužáci jsou odpovědní za krádež kola, kterou spáchal jeden z nich.	8. Učitel je povinen zakročit na veřejnosti, pokud zjistí, že žák školy se chová nepřístojně (kouří, pije alkohol atd.).	12. Starší bratr je odpovědný za chování svého mladšího bratra.

Přijímána	Založena, dána	Není

Z čeho vyplývá odpovědnost?

- zvyky, obyčeje, tradice
- pravidla
- normy
- zákony
- sliby
- profese
- morálka
- svědomí
- vztahy

Za koho a zač můžeme mít (nést) odpovědnost?

Za:

- sebe
- druhé
- přírodu
- výkon, výsledek
- profesi
- společenství, obec, národ, svět

Vůči komu a čemu jsme odpovědni?

Vůči:

- sobě
- "tomu druhému"
  - rodiče
  - děti
  - lidé
  - společnost
  - řád
  - zákon
  - principy
  - okolí
  - příroda
- nadřízenému
- podřízenému
- smyslu profese
- celku

Je odpovědnost vymahatelná, resp. jaké jsou sankce za nenaplnění (nedodržení) odpovědnosti?

- legalita (zákony, systém práva)
- výčitky svědomí
- odsudek veřejného mínění
- "neperspektiva" (nezájem o další spolupráci)
- postavení "mimo hru"
- další morální, profesní i "osobní" postihy

Jak řešit konflikt odpovědnosti?

Jaká jsou kritéria rozhodování?

- priority, hodnoty, sebeidentifikace s hodnotami
- podstatné X parciální
- relevantní X irelevantní
- aktuálnost (časový horizont)
- prospěch celku X individuální prospěch
- pravděpodobnost úspěšné volby

Významy použití pojmu odpovědnost

- Někdo NESE za někoho (něco) odpovědnost.
- Někdo přijímá za někoho (něco) odpovědnost.
- Někdo je volán k odpovědnosti.
- Někdo se chová odpovědně.